

Patátana pult un kultúr

Zo machaz khurtz un guat di kultúr iz allz daz sèll boda a mànn, odar a baibe, lirnt von àndarn laüt durch soi gántzez lem. Nèt lai daz sèll boma lirnt ka schual ma daz meararste boma lirnt daham, von Altn un pinn tschelln. Nèt bobräll lirntma di listéssegen sachandar, ummandar boda zuarkhint vo aft d'andar sait vodar bèlt hatt menzl zo lirna eppaz àndarst vo üs zo maga lem da.

Khànen khochan da patàtan pult iz a töckle kultúr umbrómm bar hãmse gilirnt zo khocha schaugante à di màmma odar di nona. Munen ke 'z mochan soin di baibar zo khocha vor di famildja ditza o habarz gilirnt schaugante bia 'z soinda gánt zuar di sachandar dahuam un iz kultúr ditza o! (Zo khòdaz gántz perfin bizzan baz 'z iz a patátana pult iz kultúr!)

Bar mang vorstian ke di kultúr boda epparümmaz hatt iz gimacht vo vil sachandar, aniagladar vo üs lirnt an hauf durch soi lem! Di kultúr iz eppaz boda bèkslt. Alle biar hãm töckla

kultúr boda khemmen vo vor vil djar, azpe ünsra zung, un àndre boda soinn naüge, azpe soinn guat z'schraiba azpe biar odar nützan an telefoni. Ma mage vorliarn töckla kultúr o, in ta' vo haüt bintsche beratr guat zo tengla a sengest odar auzomacha a maürle, ma i pin sichar ke vor vüchtzekh djar alle soinn gest guat zo tüana dise sachandar.

Umbrómm soinda töckla kultúr bobar haltn un àndre bobar vorliarn? Daz meararste iz umbrómm di bèlt uminùm üs bèkslt un biar hãm neméar menzl zo khàna zérte sachandar; asto hast neméar zo mocha vüatarn di khüa hasto njánka neméar menzl zo lirna tengln a sengest! Àndre töckla kultúr stèrn nèt ma sa khemmen lai gibèkslt azpe schikhan ummar di khindar "Tre Re" singante an beleschan kantzù. Àndra kultúr lai slaft fin balda epparümmaz gitten nèt zo tüana zo darbèkhase auz, azpe di Barbara pinn gikhnöppla odar dar Arturo un di Alpin pinn Martzo 'z djar 1976.

Vo zérte töckla kultúr bobar hãm vorlört hebapar no vil menzl in dise tang. Vor hundart djar alle hãm gibizt bia ma tüat zo leba habante bölf un pern in ünsre beldar, est lai zo höara ke 'z soinda drai bölf boda båndarn in pa pèrng macht di vort in etlan. Bizzante bia sa hãm gitánt zo lebada pittnàndar in di sèlln djar beratz eppaz bodaz magat helvan haüt o.

Ma mocht schraim eppaz àndarst o. 'Z mak parim eppaz stråmbat zo schraiba aftn fòldjo ma alle biar hãm in sint töckla vodar ünsar kultúr bobar beratr kontént azza gian stèrbante, nèt allz iz gest schümma un luste, odar nèt?

An lestin allar disar pefèl iz khent gischribet zo macha pensàrn di sèllnen boden lesan z' sega bi sa hãm lugart in sint töckla vodar ünsar kultúr bo 'z berat bichte azza khemmatn bidar auzdarbekht.

Rodolfo

Istituto Cimbro
Kulturinstitut Lusérn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.lusern.it



'Z bazzar un dar guat air



Cascata - foto WNZ

hãm gerüaft an "rabdomante", na specie vo striü, boda hatt gesüacht 'z bazzar pittnan sprüzzl vo khèrschpuam: un hatz gevuntet, sèmm bosaz hãm sa gehatt gevuntet ünsarne altn. In di lestin djar dar Kamòu hatt nidargelekk naüge tum, auzgebèkslt alle di kontatòr un gepezzart in gántz impianto, ma 'z bazzar von ünsarn naschéntz iz genümma lai vor di biane lusérnar boda lem daz gántz djar in lânt: daz meararste trinkbazzar khint auvargeschupft vo Terragnolo!

In dise lestin zaitn izta khent geschribet un geredet vil von trinkbazzar vo Lusérn. Vil laüt bizzan nèt bazta steat hintar! Dar Kamòu mocht drinkhemmen pitt allz daz sèll bodar auzgitt nã in acquedotto: strom vor di pompe, haltn sauber di stöill un allz bazda nã khint. Vor ditza habar daz taürarste bazzar! Epparümmaz hat khött ke atz Lusérn 'z bazzar iz taür, ma bar hãm in guat air, boda di àndarn nèt hãm. Azpe bar hãm di guatn brigälde in ünsarn beldar, un di fremmegen, bodase bölln aunemmen, mochan zaln, dena magatma machan zaln in ünsar guat air! Vil belese, boda khemmen na sbemm, zaln lai an uantzege "permesso" un gian in drai na finfarn odar na kroazsbemm! Àndre zaln khumman un, benn dar saltàro haltetze au, khònsa ke da soinn lai ummar zo macha a khear pa balt, ma dar prosàkk iz voll pitt brigälde. Epparümmaz geat sinamài pinn auto fin atn Kämp un khütt ke da hãm in "permesso" ombrómm da soinn krånkh vo hærtz, ma in pa balt soinsa vort sprüng! Vo est vort, berda khint atn ünsar pèrge, machparz zaln zo maga nützan in guat air un berda bill nèt zaln mocht lazzan 'z lânt, àna zo ziaga in atn! Azta dar saltàro haltetze au mangsa nèt khòn ke sa hãm nèt genützt in guat air vo Lusérn: "Èkko" khütta dar saltàro, "i hãnde gesek ziang in atn, du mochst zaln in "permesso", 'z soinn lai a par Euro!" Pinn gèlt boma auzziaget zo vorkhòava in guat air mabar auzzaln daz taür trinkbazzar!

S.F.

Dar sleddog iz nã zo machanaz khennen hërta mearar Pittn slit durch di pèrng

L o sleddog è una disciplina che piace sempre di più a grandi e piccoli, non solo sulle Alpi ma anche sugli Appennini dove proprio in questi giorni si sta compiendo la tradizionale traversata della catena montuosa - la storica "Balla coi lupi" - con le slitte trainate dai cani. Anche sull'Alpe Cimbra ci aspetta un mese, quello di febbraio, ricco di manifestazioni con cani e musher provenienti da tutta Europa presso il centro di Sleddog a Malga Millegrobbe.

Azpar àschaung Facebook odar Instagram in dise tang vo vrost un snea, mabar dèstar seng vil foto odar video vo laüt gántz luste au in Milegrüam. Fra di laüt boda gian zo raita afti schümman piste un di sèlln boda tritzln in un auz pa balt pinn snearoaf, soindar vil àndre boda sitzan au aftnan slit un machanse vüarn ummar gezoget von hunt. Azpe bar bizzan alle defàtti, von djenàro von 2017, Milegrüam iz khent z' soina dar sètz von prodjèkt vo Sleddog, augelekk von Kamoüandar un vodar Apt vodar Zimbar Hoachebene panàndar pittar FIMSS (Federazione Italiana Musher Sleddog Sport) boda iz darkhennt in gántz Beleschlânt pitt soinnar schual vo hunt. In pon vo disan mànat bartnda khemmen gemacht ploaz manifestazióngen vo slithunt: da vorgànnate boch izzese gehaltet di Alpirace 2018, a gara bodase haltet in Österrai- ch un in Milegrüam un boda sik di achtza brevarstn musher un hunt loavan ummar pa beldar vor drai tang. A boch spetar, atz 17 un atz 18 bartze anvétze haltn eppaz no bichtegar: dar Kampionàt Europeo vo sleddog boda bart seng loavan lai hunt von Nordeuropa. An lestin, atz 24 un 25, bartze haltn dar Campionato Europeo Assoluto vo Sleddog gehoaht "vo sprint". Dar sèll von huntslit iz eppaz gekhennt romài bobräll un boda ziaget her hërta ploaz laüt: afti Appennini defàtti, pròpio in dise tang vo febràro, haltetze di manifestazióng gehoaht "Balla coi lupi". Di brevarstn mànnen un di stecharstn

hunt gian durch di pèrng von Appennino vor viar tang nã un nã, lai rastante a par urn in di nacht - pròpio azpe 'z iz vürkhent in ar bòtta balda soinn gest khummane aute zo mövrse von an platz aftn àndar. In bintsche mànat Milegrüam izzese gemacht khennen vor disan spòrt un ploaze soinn di laüt boda zuarkhemmen vodar gántzan Europa zo macha gare. No mearar però soinn di laüt un di turistn, fra de se ploaz khindar o, boda rivan afta Zimbar Hoachebene zo machanen a khear in pa balt aftn vrisch snea pittn slit gezoget von hunt vodar schual vo sleddog. Ma ditza khint nèt vür lai in bintar: di schual iz defàtte offe pan summar o un iz dèstar seng laüt boda gian pinn slit auz pa bisan un kampiglndar tortimitt in khüa.

AVT



Schèlla, schèlla Martzo...

Vorprennen in marzo --- 24.02.18
Programm / Programma

Di viare in tages: Di khindar, pittar Luisa, boròatn allz bazta bill soinn zo "schèlla in marzo"
Ore 16.00 laboratorio in biblioteca: bambini e ragazzi producono gli strumenti rumorosi per spaventare l'inverno e risvegliare madre natura.

Di vünve in tages: Alle ummar z'stola daz lestholtz
Ore 17.00 partenza per la raccolta della legna lungo le vie del paese;

Di sèkse un a halbez abas: Alle pittnàndar in platz vo Lusérn un, dena, alle au pa Eck...pinn Bèrserker
Ore 18.30 ritrovo in piazza, accensione delle fiaccole e partenza per località Kraütz, lungo via Eck;

Di sibane abas: Di ünsarn pompiarn züntn à in "groaz schoharholtz"
Ore 19.00 accensione falò, musica con i Berserker (thè e brulè)

Di achte abas: Z'èzza vor alle
Ore 20.00 Maccheronata

Sabato 24 febbraio a Luserna si brucia il marzo

Vorprennen in marzo

No haützotage matma vennen atz Lusérn di spurn von alt taütsch gigloaba vo vor hundart djar balda di laüt hãmse givörtet vo trutn, billn mànnen un billn baibar, von jakl hoal un vo vichar boma hatt gimunt 'z hãmda gilebet in di ünsar beldar.

Allz daz sèll boda dar mànn hatt nèt gimak vorstian odar bèksln sèlbart, azpe 'z bèttar, iz gest gipuntet pitt disar "àndar bèlt" un asó di laüt hãm gisüacht auzolega regln un traditi- zióngen zo süacha zo schützase von letzes.

Allz ditza haüt venntmaz nèt lai in di stòrd- je bodaz khemmen kontàrt ma in a tradi- zióng boda khint vürgetrakk no est, bar ren von "Vorprennen in marzo".

Balda dar schaüla lãng bintar von pèrn iz gest schiar verte, di lusérnar, di lestin tang von hornung, hãm àgiheft zo giana ummar pa lânt pitt groaze schèlln singante un rüavante un, auz pa dar nacht boda hatt gitoalt in lest taze von hornung pittn earst von lentzmã- nat, soinsase givuntet alle pittnàndar in platz bosa hãm gihatt boróatet in khastholtz un hãmren gètt vaür. Ditza zo vorprenna, a bòtta vor hërta vor daz sèll djar, in khalt bintar, un zo darbèrma un auzzodarbekha in lãngez.